

Університет у сучасному суспільстві має мати певну незалежність від суспільства та підтримувати власні інтереси «завдяки університетській автономії досягається незалежний пошук істини, зберігаються основоположні істини суспільства» [2, с. 14]. Задля досягнення автономії закладу вищої освіти є його вихід за національний рівень, тоді він може використовувати різні прояви автономії в різних державах, що забезпечить його варіативність та конкурентоздатність.

Було проведено не мало досліджень автономії вищих навчальних закладів. Так як університет має можливість збільшувати свою автономію, так він може і зменшувати її. Це може бути пов'язане з обмеженням його у виборі програм та напрямків навчання, з впливом держави.

Отже, автономія закладів вищої освіти виникла вже давно, з плином часу вона розвивалася, набувала певних відтінків та критерій. Вона може як збільшуватись, так і зменшуватись. У простому розумінні автономія являє собою незалежність закладу освіти, що дозволяє закладу реалізовувати певні повноваження. Рівень розвитку автономії у закладах вищої освіти у порівнянні з європейськими країнами є досить низьким. Задля досягнення закладу вищої освіти статусу автономії, він повинен вийти на національний рівень. Реалізувати університетську автономію в Україні можливо, уклавши угоду з університетами, які ввійшли в Болонську систему.

Список використаних джерел

1. Васечко Л. Університетська автономія: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Проблеми вищої освіти. Київський національний університет технології та дизайну, 2013. 223 с.
2. Воробйов О, Горецька Т. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія. Національна академія педагогічних наук України. Інститут вищої освіти. Київ, 2015. 192 с.
3. Гунченко К. Розширення автономії вищих навчальних закладів України на сучасному етапі: Національна академія при Президентові України, 2016. Інтернет-ресурс: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1054>
4. Дараган Т. Стан впровадження організаційної автономії у вітчизняних закладах вищої освіти : Інститут модернізації змісту освіти. Київ, 2021. 76 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII, від 1 липня 2014 року. Інтернет-ресурс: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
6. Половченя А. Забезпечення принципу автономії закладів вищої освіти : Адміністративно – правовий аспект. 2019. 99с.

Аліна КУЗІНА

КОЛЕГІАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

У другій половині ХХ столітті починає розвиватися управління у педагогічній науці. Воно передбачає вивчення аспектів управління в ЗВО. Серед моделей управління переважають- з одноосібною владою та з з'єднанням одноосібною і колегіальною влади. Все активніше поширюється колегіальна модель управління. На нашу думку проблема керування закладами вищої освіти є актуальною в наш час.

Прийнято вважати, що на відміну від одноосібною влади, яка зв'язку з тим що рішення ухвалюють одні, а виконувати їх мусять інші, сильно знижує мотивацію та активність робітників, колегіальне управління сприяє покращенню рівня мотивації та активності робітників. Навіть більше одноосібна модель управління зумовлює централізацію влади та відповідальність за стан справ на одну особу, натомість колегіальне управління є засобом поділу влади і відповідальності поміж учасниками

спільноти ЗВО. Завдяки цьому управлінню члени спільноти відчують відповідальність за ухвалення стратегічних та поточних управлінських рішень, завдяки цим рішенням визначається подальший розвиток закладу, його основні напрямки діяльності, Колегіальна система – має підґрунтя на наукових знаннях, а не на власних інтересах керівників, тому має менші корупційні загрози. Вона дає більші можливості для контролювання діяльності керівників, та їхніх власних інтересів, та об'єднує зусилля керівників влади, для реалізації місії ЗВО.

Дослідженням цієї проблеми у різні часи займалися Ю. Бабанський, Є. Березняк, І. Бех, В. Бондар, А. Прокопенко, Є. Хриков.

У «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки» зазначено, що одними із пріоритетних засад розвитку вищої освіти є колегіальність, залученість та розподілена відповідальність, прозорість та відкритість управління, партнерство, посилення ролі академічної громади (студентів, викладачів, дослідників) в управлінні ЗВО [6, с. 54].

Мета статті – проаналізувати колегіальні органи управління у ЗВО України.

Колегіальний підхід до прийняття рішень у наш час – це засіб, за допомогою якого можна зберегти фундаментальні цінності університету, збалансувати суперечливі цілі різних категорій стейкхолдерів та виконати свої зобов'язання перед державою і своїм регіоном та таким чином забезпечити соціальну відповідальність ЗВО [6, с. 56]. Метою колегіального самоврядування є забезпечення активної участі в управлінні університету, захист інтересів та прав працівників. Колегіальний розвиток не може здійснюватися в ЗВО лише за бажанням керівництва, працівників чи студентів. Цей розвиток завбачає Закон «Про вищу освіту», «Про освіту», міжнародні освітні документи [1].

Характерною рисою колегіального управління є те, що наукова логіка є в пріоритеті над бюрократичною, до розробки рішень долучається більшість працівників, що зумовлює ліпший рівень обґрунтованості, та більший рівень якості прийнятих рішень.

В наш час характерною рисою в світі є демократичність, яка враховує інтереси людей. Колегіальне управління в якійсь мірі і є демократією, воно дозволяє захищати інтереси викладачів, студентів, органів влади в ЗВО, залучає їх до прийняття рішень, від котрих залежить чисельні життєдіяльні аспекти. Вона базується на співпраці, обговоренню проблем, дискусії, цим самим формує етичні цінності, має позитивний вплив на відносини працівників, керівників та студентів між собою. Дає змогу розвиватися членам університетських спілок, розширює їхній світогляд, завдяки тому що вони виходять за рамки своєї поточної діяльності. Колегіальність у ЗВО передбачає певні критерії до керівників – по-перше, професіоналізація, по-друге, лідерські якості. Завдяки професіоналізму керівник може бачити проблеми управління, лідерські якості сприяють їх вирішення та результату діяльності колективу.

Колегіальна влада має і певні недоліки:

- В Україні поширена ієрархічна система управління, яка не відповідає принципам колегіального управління.
- Може призвести до безвідповідальності через ослаблення почуття особистої відповідальності співробітників
- Може призвести до безладдя через значне розширення органів влади, наявність великої кількості думок
- Колегіальне управління є потенційно складнішою системою з великою кількістю центрів управління, що ускладнює процес управління.
- Впровадження колегіальних процедур займає більше часу і не завжди може забезпечити ефективність управління

- Процедури бюрократичної ієрархії впроваджуються в компетенції керівників, а колегіальні процедури впроваджуються переважно на добровільних засадах і не пов'язані посадовими обов'язками.
- Колегіальність не відповідає давній традиції вільного управління економікою та досвіду співробітників і студентів. Усі сучасні співробітники та студенти ЗВО живуть і жили за ієрархічної влади.
- Колегіальне управління не відповідає рівню підготовки сучасних позаштатних менеджерів.

Систему органів у закладах вищої освіти складають: конференції трудового колективу, конференція студентів, наглядова рада, вчена рада, адміністративна рада, ректорат, рада деканів, деканати, рада факультетів, інститутів, рада молодих учених, профспілковий комітет, студентська рада, студентський парламент, студентський ректорат, студентський сенат, старостат, студентський деканат, спілка іноземних студентів і аспірантів, спілка студентів і молоді університету, студентська рада гуртожитків, асоціація випускників, рада старійшин, рада з інформатизації, наукова рада, рада із забезпечення якості вищої освіти, рада стратегічного розвитку, рада роботодавців, рада інвесторів, тимчасові або постійні комісії Вченої ради, комісія з питань охорони праці, комісія з трудових спорів, контрольно-ревізійна комісія, координаційна рада комплексних наукових тем, атестаційна комісія університету тощо. Колегіальне об'єднання частіше мають назву «рада», «комісія», «комітет». Це підкреслює колективність характерної діяльності [6, с. 57].

Вчені ради існують в Україні з XIX століття, та є головним колегіальними органом. Вона має збалансовані принципи індивідуального та колективного управління, але якщо Вчену раду очолює ректор, то ми маємо інший авторитарний інструмент. Крім того, вчений комітет не є комітетом науковців. Майже половина його членів – керівники та студенти всіх рівнів.

Позитивно можна оцінити діяльність таких ЗВО, як Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка та Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка.

В них діють такі принципи самоврядування, як: добровільність, колегіальність, відкритість; автономність у вирішенні питань, що входять до їх компетенції, самостійність у виборі форм та методів здійснення повноважень; виборність та звітність представницьких органів студентського самоврядування; рівність прав студентів на участь у студентському самоврядуванні [2].

Основними завданнями в них є: захист прав та інтересів студентів; сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів; сприяння поліпшенню умов проживання і відпочинку студентів; сприяння створенню та діяльності студентських гуртків, клубів, товариств, об'єднань за інтересами; співробітництво з адміністрацією Університету; співробітництво з органами студентського самоврядування інших ЗВО; забезпечення участі студентів в управлінні Університетом, представництво студентів в колегіальних робочих та дорадчих органах Університету та його структурних підрозділів; представлення позиції студентів щодо різних аспектів функціонування та напрямків розвитку Університету; пропагування академічної доброчесності [3].

Підбиваючи підсумки, треба виділити, що колегіальне самоврядування займає важливе місце в розвитку ЗВО, в ньому є переваги та певні недоліки, в більшості закладів воно є погано розвинутим. Така ситуація зумовлена недостатньою теоретичною, законодавчою та нормативною обґрунтованістю колегіальної системи управління, її недосконалою структурою, недостатньою підготовкою до колегіального управління керівників, співробітників та студентів. Для подолання цих недоліків варто узгодити інтереси керівників, викладачів та студентів. Їхнє подолання є умовою подальшого

розвитку колегіального управління. Збагачення системи оцінки стану тісно пов'язане з вирішенням майбутніх завдань.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145 – VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145> – 19.
2. Офіційний сайт Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://pnpu.edu.ua/vchena-rada>
3. Офіційний сайт Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. [Електронний ресурс]. Режим доступу:<https://sspu.edu.ua/universitytet/pro-universitytet/studentske-samovriaduvannia>
4. Прокопенко А. І. Наукові основи управління в системі освіти: Монографія. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків. 2005. 304 с.
5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. КИЇВ, 2020[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
6. С.М. Хриков. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 1. Електронний ресурс. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/7.pdf>

Валентина ГЕРЕДЧУК

СТАНОВЛЕННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Головною стратегією розвитку вітчизняної системи вищої освіти є інтеграція в європейський та світовий освітній простір, що полягає в гармонізації національних освітніх політик та доктрин, впровадження правового регулювання та стандартів якості освіти. Розбудова єдиного загальноєвропейського освітнього середовища призвело до формування поняття транснаціональна вища освіта (transnational higher education), що у міжнародних англомовних виданнях ототожнюється з поняттями закордонна чи трансгранична вища освіта [1, с. 249–250]. Аналіз наукових джерел показав, що транснаціональна вища освіта покликана на виконання таких завдань: зростання фінансових потоків за допомогою залучення іноземних студентів на платні форми навчання; розширення навчальних планів і можливостей навчання студентів у зарубіжних ЗВО-партнерах; розширення міжнародної співпраці ЗВО для ефективного використання їхніх ресурсів та створення потужного наукового потенціалу; підвищення якості освіти за рахунок участі студентів і викладачів у міжнародному обміні за програмами академічної мобільності [2, с. 134].

Проте сьогодні вища освіта в Україні трансформується не лише під впливом глобальних науково-технічних досягнень, а й через суттєві соціальні, ціннісні та геополітичні зміни, викликані війною. Якщо раніше основні акценти транснаціональної стратегії зосереджували на міжнародній мобільності студентів і науково-педагогічного персоналу, адаптації навчальних програм та розвиток міждержавних наукових проєктів [3, с. 11], то на сьогодні актуальності набуває утворення єдиного освітнього та культурного простору, який має характеризуватися безбар'єрністю та інтегрованими мультидисциплінарними програмами, які б відповідали як запитам суспільства, так і потребам світової економіки.

Заклади вищої освіти України стикнулися з тим, що значна кількість здобувачів освіти, в тому числі іноземні студенти, вимушені були виїхати закордон у зв'язку з